

ELŐSZÓ

A szobrász munkaeszköze a márvány vagy a fa, a festőé a vászon, az ecset és a festék, a költőké, íróké pedig a nyelv. Éppen ezért különös figyelemmel kell fordulnunk azon magyar irodalmi alkotások felé, melyek magáról a magyar nyelvről szólnak, és alkotóik a költők, az írók, akik hivatásuknál fogva a legszorosabb kapcsolatban állnak a nyelvvel. Hiszen a költők és az írók intuitívan érzik, és aztán velük született adottságuk révén ki tudnak fejezni olyan magasztos érzéseket, nemes gondolatokat, melyeket más is érez, de nem tud művészi módon megfogalmazni. Az íróművészek által a dolgok és a fogalmak – például az anyanyelv és az anyanyelv szeretete – megelevenednek, tudatosulnak és közérthetővé válnak.

A magyar nyelv belső lényegéhez, valamint a nyelv és a történelem szoros kapcsolatához juthatunk közelebb, ha a nyelvet munkaeszközként használó alkotók gondolatait, érzéseit tanulmányozzuk. Mit olvashatunk ki a nyelvről szóló irodalmi alkotásokból? Észrevehetjük, hogy anyanyelvünket legpontosabban a *kincs* szóval tudjuk jellemezni. Ezt bizonyítja, hogy ez a szó számtalanszor előfordul – jellemzésül talán a legtöbbször használt szó – válogatásunkban:

A Toldiból többet tanultál magyarul és magyarul gondolkodni, mint minden más könyvedből együttvéve. ... Olvasd addig, míg minden kifejezése, minden szava lelkednek egy részévé válik, kitörölhetetlen, elveszthetetlen kincseddé. (Babits Mihály)

A népeknek nincs szentebb ereklyéjük és féltetőbb kincsök mint nyelvek és hiven jegyzett történetök. (Bajza József)

Minden nemzetnek főkincse a nyelve. Bármit elveszthet, visszaszerezheti, de ha a nyelvét elveszti, Isten se adja vissza többé. (Gárdonyi Géza)

Egy kincse van minden nemzetnek adva / Míg azt megőrzi híven, addig él. / E kincs neve: az édes anyanyelv. (Jókai Mór)

Nyelvünk, egyetlen kincsünk, melyet / Apáink örökségiből / El nem rabolt még az enyészet. (Petőfi Sándor)

A mi kincsünk – hazai nyelvünk – mind a mai napig véka alá volt rejtve, most azonban, mihelyt rátaláltunk, felfedeztük és a napvilág fényességére hozzuk. (Sylvester János)

Az „anyanyelv – kincs” gondolatot támasztja alá az is, hogy a nyelv legfontosabb építőköveinek, a szavaknak az összességét szókincsnek nevezzük.

A kötetünk címe Eötvös Józseftől származik. *A magyar nyelvről* – ez valójában Eötvös anyanyelvünkről szóló, 1843-ban elhangzott országgyűlési beszédének címe. E jelentős beszéd hatására fogadta el az országgyűlés 1844-ben azt a fontos törvényt, amely rögzítette, hogy a magyar nyelv attól fogva államnyelv, továbbá kimondta: *1. § Az országgyűléshez bocsátandó minden kegyelmes királyi Leiratok, Előadások, Válaszok, és Intézkedések ezentúl egyedül magyar nyelven adassanak ki. 2. § A törvények és az intézkedések ezentúl is egyedül magyar nyelven alkottattak és erősítették meg: úgy ezentúl is mind alkottatni, mind királyi kegyelmes jóváhagyással megerősítettetni egyedül magyar nyelven fognak.* Egy részlet bekerült a kötetünkbe is, címe pedig alkalmas arra, hogy tájékoztatást nyújtson válogatásunk lényegéről, azaz egyúttal e kötetnek címe is legyen.

A magyar nyelvről című válogatásban a 35 – ma már klaszrikusnak tekintett – alkotó 75 versében és prózarészletében közös, hogy mindegyik a magyarság legnagyobb kincséről, a nyelvről, az anyanyelvről szól, kivétel nélkül mind azt méltóan

tatja, dicséri, kifejező erejét ecseteli. A verseket és a prózarészeket az alkotók születésének sorrendjében adjuk közre. Így kerül a kötet élére az 1504-ben született Sylvester Jánosnak két műve; és ezért zárja a válogatást az 1907-ben született Dsida Jenő *Psalmus Hungaricus* c. megrázóan nagyszabású verse. A kötetben minden alkotót röviden, néhány sorban bemutatunk. Az olvasók felfigyelhetnek arra, hogy jó néhány cím előtt egy csillag (*) található. Olyankor éltünk ilyen megoldással, amikor a szerzőnek valamely prózai művéből csupán egy rövid részletet idézünk, és ennek a részletnek a lényegét kívántuk kiemelni az utólagos címadással.

Mivel *A magyar nyelvről* c. válogatást nem szövegkritikai kiadásnak, hanem a fiatalok és a felnőttek széles rétegeihez szóló olvasmánynak szánjuk, a szövegeket – olvasásuk megkönnyítése végett – általában a mai helyesíráshoz közelítve közöljük.

A kötetben fölvonulnak a legkülönbözőbb korok, korstílusok, irányzatok, időben a humanizmustól a 20. század közepéig (Sylvester Jánostól Dsida Jenőig). Jelen van a kötetben fél évezred magyar irodalmának a lenyomata. A válogatásunkban szereplő szerzők közül a már említett Sylvester János a 16. században született, kötetünkben Apáczai Csere János egymaga képviseli a 17. századot. A 18. századi nemzeti érzés megerősödését és az anyanyelv felé fordulást jelzi, hogy ebből a századból 10 szerzőtől közlünk verset vagy prózarészletet. A 19. században a válogatásunk 21 szerzője született. Természetesen ezek közül jó néhánynak alkotói időszaka a 20. századra esik. A válogatásban található alkotók közül három (Reményik Sándor, József Attila és Dsida Jenő) született a 20. században.

Nekünk, magyaroknak feladatunk, hogy édes anyanyelvünket, ezt az őseinktől ránk hagyományozott mérhetetlen kincset féltve őrizzük, óvjuk. Gazdag szókincsből mind több elemet kell használnunk beszédünkben, írásainkban, hogy magyar nyelvünk csillogó fénye ne halványuljon. Kötelességünk gyarapítanunk is, úgy, hogy a nyelvünk mélyén meglévő megújulási készséget kiaknázzuk, és így ne megkevesebbedve,

hanem csillogóbban, gazdagabban örökítsük tovább a minket követő nemzedékek számára. Tudva, hogy a haza szeretete és az anyanyelv szeretete szorosan összefügg, nagyon reméljük, hogy a gyűjteménnyel sikerül megerősíteni a Kárpát-medencében és a világ bármely részén szétszórtan élő magyarokban az anyanyelv szeretetét és a nemzeti tudatot.

A szerkesztők

A kötet összeállításához felhasznált mű

A mi nyelvünk. Íróink és költőink a magyar nyelvről. Válogatta, szerkesztette és a szerzők életrajzi adataival kiegészítette Grétsy László. TINTA Könyvkiadó, Budapest, 2000.